

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

МАЙОВЕЦЬ ЯРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 330.1:[330.341.1:338.432](477)(043.3)

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.01 –
економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: кандидат економічних наук, професор
Острроверх Петро Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри економічної теорії.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кирилюк Євген Миколайович
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
професор кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин;

кандидат економічних наук, доцент
Лех Галина Андріївна
Національний лісотехнічний
університет України,
доцент кафедри економічної теорії.

Захист відбудеться 03 липня 2018 р. о 13³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.22 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий _____ 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

доц. А. В. Стасишин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України, його орієнтація на економічну та соціальну ефективність відбуваються в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних зі загальною нестабільністю у державі й падінням інституційної довіри у суспільстві. Означена проблема набуває особливої актуальності з огляду на військові дії на Сході України та хронічною нестачею фінансових ресурсів.

У зв'язку з цим нинішню ситуацію можна охарактеризувати як відсутність оптимізаційних взаємовідносин між головними суб'єктами аграрного інноваційного підприємництва – державою, підприємницьким сектором, науково-дослідними установами та місцевими територіальними громадами. Постає нагальна необхідність формування ефективної інституційної моделі інноваційного розвитку агробізнесу.

Аграрна галузь за останнє десятиріччя стала чи не єдиною складовою вітчизняної економіки, що у непростих обставинах продовжує стабільно нарощувати виробництво й експорт і може бути локомотивом економічного зростання в Україні. Однак для того, аби аграрний сектор найповніше міг реалізувати власний потенціал, постійно зміцнював конкурентні позиції на внутрішньому та світовому ринках сільськогосподарської продукції, потрібно пришвидшити його перехід на інноваційну модель функціонування і розвитку. Основу цієї моделі має становити комплекс заходів з метою стимулювання аграрної підприємницької інноваційної діяльності.

Потребують додаткового обґрунтування підходи, за котрих визначальним чинником інноваційного аграрного підприємництва є не земля та капітал, а інтелект і підприємницькі здібності. Доцільно визначити, які форми господарювання мають стратегічну перспективу – великі агрохолдинги чи дрібні й середні фермерські господарства.

Інноваційне аграрне підприємництво неможливо досліджувати без урахування його соціальних аспектів. Тривалі дискусії не дають відповіді на питання про вплив інноваційних процесів у агросекторі на екологію і загалом безпеку держави.

До класиків економічної науки, що аналізували проблеми еволюції аграрного підприємництва, розвинули аналітичний інструментарій його дослідження, належать А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, А. Маршал, М. Туган-Барановський, Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер та ін.

Грунтовно аналізували теоретичні й прикладні засади інноваційних процесів у аграрному секторі економіки провідні вітчизняні вчені, зокрема: Л. Білосор, С. Володіна, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Демянчук, І. Кириленко, Є. Кирилюк, Г. Лех, Ю. Лупенко, Г. Мазнев, М. Малік, В. Месель-Веселяк, І. Михасюк, Б. Пасхавер, П. Саблук, Г. Тітаренко, В. Шебанін, В. Ширма, О. Шпикуляк.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження тісно пов'язане з науково-дослідною роботою кафедри економічної теорії економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка і виконане відповідно до напряму “Ринкові та інституційні механізми розвитку господарської системи України”, затвердженого Міністерством освіти і науки України (номер державної реєстрації 0114U000872).

Об'єкт дослідження – аграрне інноваційне підприємництво в господарській системі України.

Предметом дослідження є особливості й закономірності інноваційного розвитку аграрного підприємництва в умовах ринкової трансформаційної економіки України.

Мета й основні завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи становить комплексний аналіз і розробка теоретико-методологічних аспектів функціонування інноваційного аграрного підприємництва та надання практичних рекомендацій щодо ефективності його вдосконалення.

Для реалізації визначеної мети необхідно розв'язати *такі завдання*:

- дослідити суть, особливості й етапи розвитку аграрного підприємництва;
- вивчити структуру сучасного аграрного підприємництва, аргументувати оптимальні організаційно-виробничі форми господарювання, які здатні забезпечити інноваційний розвиток;
- з'ясувати місце та роль інновацій у системі аграрного підприємництва;
- виявити і систематизувати основні макроекономічні інструменти й поняттєво-категоріальний апарат дослідження аграрного підприємництва, що розвивається на інноваційних засадах;
- сформулювати напрями розвитку вітчизняного агросектора з урахуванням чинників, які визначають динаміку змін на національному й світовому ринках сільськогосподарської продукції;
- оцінити кількісні та якісні показники потенціалу аграрного підприємництва і визначити ступінь їх інноваційності;
- проаналізувати ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності аграрного підприємництва в Україні;
- обґрунтувати найефективніші форми державної підтримки аграрного інноваційного підприємництва;
- розглянути можливості інноваційного поступу агробізнесу в межах сільських об'єднаних територіальних громадах;
- запропонувати удосконалену інституційну модель інноваційного розвитку аграрного підприємництва в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить: сукупність методів наукового аналізу; зокрема: індукції та дедукції – для визначення напрямків аграрного інноваційного розвитку; системно-синергетичний – з метою виявлення суті інституційної моделі розвитку агробізнесу; статистичний – для комплексного аналізу його технологічних, фінансових, маркетингових, управлінсько-збутових, складових; економіко-математичний – для відображення зв'язків між фактичним і економічними змінними та виявлення функціональної залежності між ними; методи кластерного аналізу – для характеристики і зіставлення рівнів ефективності функціонування різних інноваційних складових; табличні й графічні – з метою наочного відображення статистичної інформації та результатів дослідження, спостереження – для виявлення тенденцій формування аграрного інноваційного потенціалу.

Наукова новизна отриманих результатів ґрунтується на результатах аналізу змісту положень і висновків, сформульованих у дисертації, та полягає у системному вирішенні важливого науково-прикладного завдання – формування високоефективного, конкурентоспроможного аграрного підприємництва, що здійснюється на інноваційній основі.

До основних наукових результатів, які становлять новизну і особистий здобуток дисертантки, належать:

Уперше:

– комплексно досліджено вітчизняне аграрне інноваційне підприємництво, що формується в умовах децентралізації влади у межах місцевих територіальних громад як процесу державно-приватного партнерства, що дало змогу визначити напрями його ефективної підтримки й оптимізації відносин між господарськими суб'єктами, місцевим самоврядуванням, науково-освітніми установами, споживачами та державою.

Удосконалено:

– методологічні засади здійснення державної інтегрованої підтримки інноваційних процесів в аграрному середовищі через механізм кластеризації, яка уможлиблює ефективний розподіл наукових знань і винаходів, їх швидке поширення й нейтралізує суперечності між прагненням агропідприємств до максимізації прибутку та їхнім внеском у розвиток сільських територій;

– інституційну модель інноваційного розвитку аграрної економіки як комплексу синергетично взаємопов'язаних політико-правових, фінансово-економічних, організаційно-управлінських, соціально-культурних інститутів, що ґрунтуються на конструктивному консенсусі між найважливішими суб'єктами агробізнесу – державою, підприємницькими структурами, науково-дослідними установами та місцевими територіальними громадами;

– методика розробки нового агропродукту як процесу послідовних кроків (етапів), здійснюваних суб'єктами аграрної інноваційної діяльності, – від формування ідеї нового товару до пропозиції його цільовому споживачеві; зауважимо: найскладнішим етапом є комерціалізація й освоєння інновацій, де господарські суб'єкти оцінюють комерційні вигоди та рівень прибутку;

– методологію дослідження ефективності інвестиційно-інноваційного розвитку аграрної економіки з використанням методу таксономічного аналізу.

Подальший розвиток отримали:

– теоретико-методологічні підходи до обґрунтування системоутворюваних понять інноваційної аграрної економіки – “новація”, “нововведення”, “новизна” й уточнення термінів “інноваційне управління”, “управління інноваціями”, “комерціалізованість”, “споживча цінність”, що розширює можливості для правильного визначення проблеми й аналізу аграрних інновацій;

– трактування теорії випереджувального розвитку як базису для побудови інноваційної моделі функціонування аграрного підприємництва України, що допомагає реалізувати конкурентні переваги, відображає інтереси суспільства й установлює ефективні правила ведення агробізнесу;

– дослідження стратегічних напрямів розвитку аграрного підприємництва з урахуванням модифікації потреб на внутрішньому споживчому ринку, конкурентоспроможності на глобальному продовольчому ринку, розширення товарного експорту, кооперування дрібних товаровиробників (доцільнішою сферою прикладання агроінновацій, з огляду на їхню економічну, соціальну й екологічну ефективність, є виробництво екологічно чистої органічної продукції);

– підходи до дослідження інноваційного потенціалу розвитку аграрного підприємництва, що дало змогу виокремити у його структурі визначальні інноваційні складові – інтелект, науку і освіту, підприємницький хист.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані й запропоновані у роботі наукові положення, узагальнення, пропозиції та висновки використовує у

діяльності Українська аграрна асоціація (для підготовки документів аналітичного і прикладного характеру, довідка №02/2018 від 22.05.2018р.) Науково-методичні розробки у частині формування інноваційного аграрного підприємництва у межах сільських об'єднаних територіальних громад застосовує на практиці Підберізцівська об'єднана територіальна громада (ОТГ) Пустомитівського району Львівської області та ПРАМГ “Громади Пустомитівщини” (довідки №222 від 21.05.2018 р., № 57 від 15.05.2018 р.). Основні положення та результати дисертації використовують у навчальному процесі на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка для розроблення методичного забезпечення та під час викладання курсів “Мікроекономіка”, “Макроекономіка”, “Маркетинг”, “Аграрний маркетинг”, Інституційна економіка (довідка №2271-Н від 23.05.2018р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота становить самостійне дослідження. Усі висновки та рекомендації, які викладені у дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ідеї та положення, що є результатом особистих досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати наукового дослідження оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових і науково-практичних конференціях: III Міжнародній науковій інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Стратегічні орієнтири розвитку економіки України” (Львів, 2017 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції “Пріоритетні напрями наукових досліджень” (Київ, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств” (Хмельницький, 2017 р.); VIII Міжнародній науково-методичній конференції Форуму молодих економістів-кібернетиків “Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід” (Львів, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні” (Львів, 2017 р.); IV International scientific conference “Recent Socio-Economic Problems of Development of Labor Relations” (Prague, 2018); Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегії інноваційного розвитку економіки країни: проблеми, перспективи, ефективність” (Київ, 2018 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані у 15 наукових працях, загальним обсягом 5,473 друк. арк., з яких авторові належить 5,015 друк. арк., у тому числі 7 у наукових фахових виданнях, з них 2 у співавторстві, 2 у міжнародних наукометричних та іноземних виданнях, 6 у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Повний обсяг роботи становить 241 с., у тому числі основний текст 182 с. Дисертація містить 17 таблиць, 24 рисунки. Список використаних джерел налічує 385 найменувань на 35 с., Додатки подано на 9 с.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, об'єкт і предмет дослідження, визначено наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, відображено апробацію результатів дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи “**Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційного розвитку аграрного підприємництва**” розкрито суть, структуру й особливості аграрного підприємництва, розглянуто місце і роль інновацій у

його розвитку, а також з'ясовано аналітичний інструментарій дослідження інноваційного аграрного підприємництва.

У дослідженні автор враховує, що сучасне аграрне підприємництво становить вагому складову господарської системи країни, виконує різноманітні соціально-економічні функції та дає змогу зорієнтувати найактивнішу частину населення на творчу продуктивну працю. Цей процес поєднує різноманітні сфери, дотичні до аграрної економіки, – фінансово-кредитну, податкову, науково-технічну, інвестиційну, аграрний ринок. Одночасно на ній ґрунтується інноваційна модель розвитку аграрного сектора економіки.

Особливості аграрного підприємництва, які виокремлюють його з-поміж інших сфер підприємницької діяльності, такі: вплив природних умов; нееластичність пропозиції землі у межах національної економіки; велике розмаїття виробленої продукції; нееластичність попиту на сільськогосподарську продукцію; високий ступінь територіально-регіональної спеціалізації; своєрідність виробничої структури, різний соціальний статус працівників, зайнятих у агровиробництві.

Здійснене дослідження дало змогу запропонувати деталізованішу періодизацію еволюції аграрного підприємництва із виходом на формування високоефективної інноваційної його форми (табл. 1). Виокремимо чотири етапи: *підготовчий* (1991–1999 рр.); *трансформаційний* (1999–2005 рр.); *інтенсифікаційний* (2005–2025 рр.); *модернізаційно-інноваційний* (після 2025 р.). Кожен етап має специфічні особливості, різняться показниками ефективності аграрного сектора, а перехід від одного етапу до іншого є тривалішим порівняно з торгівлею чи промисловістю.

У розділі проаналізовано структуру сучасного аграрного підприємництва. Обґрунтовано переваги великотоварного агробізнесу у можливості інноваційного розвитку. Водночас визначено проблеми, що супроводжують процес агрохолдинізації: виснажливе використання землі, присвоєння і виведення за межі аграрної сфери значної частини створеної доданої вартості, екологічні загрози. Системний аналіз організаційно-виробничої структури аграрного підприємництва дає підстави стверджувати: найадекватніші для вимог розвитку сучасного аграрного ринку є великі товарні селянсько-фермерські господарства, які уособлюють господаря-власника і матимуть змогу відтворювати родючість ґрунтів, підтримувати соціальну інфраструктуру на селі.

Чільне місце посідає дослідження ролі інновацій у розвитку аграрного підприємництва. Осмислюючи складність аналізованих питань, автор аргументує суть термінів “інновація”, “новація”, “нововведення”, “комерціалізованість”, “споживча цінність”, “інноваційний розвиток”, “інноваційне управління”, “управління інноваціями” і пропонує власні трактування цих понять. Акцентовано, що лише за умови використання інновацій аграрний сектор на сучасному етапі й у перспективі здатний забезпечувати високоефективне, конкурентоспроможне та експортоорієнтоване виробництво, економічне зростання, зміцнення обороноздатності країни і реалізувати національну ідею. Застосовуючи розмежування нововведень в аграрному секторі на виробничо-технологічні, селекційно-генетичні й економіко-соціальні автор доходить висновку, що вплив матеріально-технічних чинників на інноваційний розвиток аграрного підприємництва вагомий, але не абсолютно визначальний, як в інших сферах національної економіки. Тут можуть використовуватися лише ті виробничо-технологічні інновації, які здатні підтримати і забезпечити природно-біологічний процес.

Етапи становлення та розвитку інноваційного аграрного підприємництва в Україні*

Етапи	Класифікаційні ознаки наукового дослідження	Інституційні заходи	Гальмівні (стримувальні) чинники	Роль держави	Очікувані результати	
1	Підготовчий (1991–1999 рр.)	Форми власності Форми власності	– розпаювання землі та майна громадських господарств; – створення приватних підприємств, господарських товариств, кооперативів	– відсутність досвіду підприємницької діяльності; – тіньовий ринок землі; – блокування розвитку аграрних підприємств адмінресурсом; – ценовий диспаритет; – гіперінфляція	– формування законодавчої нормативної бази аграрного підприємництва	– створення інституційної передумови для здійснення підприємницької діяльності
2	Трансформативний (1999 – 2005 рр.)	Товарність	– становлення нормативно-правової бази агробізнесу; – запровадження фінансового с/г податку	– дефіцит інвестиційного капіталу; – галузева розбалансованість; – високі кредитні ставки; – тіннізація розподільних відносин	– непряма підтримка; – згладжування існуючих суперечностей аграрного розвитку між “новими” і “старими” інститутами	– формування дуальної поляризованої структури агровиробництва (корпорації та індивідуальні господарства)
3	Інтенсифікаційний (2005 – 2025 рр.)	Розміри підприємств	– концентрація земельного і майнового капіталу; – відновлення матеріально-технічної бази агровиробників; – утворення місцевих територіальних громад; – формування ринку землі	– скасування спецрежиму відшкодування ПДВ; – недотримання раціонального землекористування; – неврахування соціальних наслідків ведення агробізнесу	– дотації сільгоспвиробникам; – підтримка децентралізації та формування ОПТ; – регуляція, мінімізація участі державних органів управління агробізнесом	– модернізація аграрної економіки; – створення передумов для становлення інноваційного аграрного підприємництва; – зростання доходів і рентабельності підприємств
4	Модернізаційно-інноваційний (після 2025 р.)	Інноваційність	– сертифікація с/г продукції та її відповідність євростандартам; – екологізація агробізнесу; – посилення стратегічної влади органів місцевого самоврядування	– зміна кон’юнктури і динаміки цін на продовольчі та с/г продукти на світовому ринку; – мінливість смаків та вподобань споживачів; – загострення конкуренції на світових с/г ринках	– формування нормативно-законодавчої бази для виробництва органічної та генетично модифікованої продукції; – підтримка базових наукових досліджень і підготовка інтелектуальних кадрів; – запровадження програм імпортозаміщення	– збільшення обсягів виробництва й експорту; – конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках; – формування високо-інтелектуального інноваційного підприємництва

*Розроблено та складено автором.

Використання аналітичного інструментарію дало дисертантці змогу проаналізувати макро- та мікроекономічні проблеми аграрного сектора, – особливості ціноутворення на аграрних ринках, раціональну поведінку суб'єктів господарювання в умовах невизначеності й асиметричності інформації. Інструменти аналітичного аналізу допомогли дати відповідь на запитання стосовно напрямів спрямування наявного інноваційного потенціалу, встановлення пропорцій виробництва агропродукції для задоволення зовнішніх і внутрішніх потреб.

Другий розділ **“Інноваційний розвиток аграрного підприємництва в умовах ринкової трансформації економіки України”** присвячений аналізу напрямів інноваційного розвитку аграрного підприємництва, оцінці його інноваційного потенціалу та визначенню ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрній сфері.

Автор розглядає інноваційний розвиток аграрного підприємництва крізь призму динаміки функціонування внутрішнього та світового продовольчого й сільськогосподарських ринків, які формуються під впливом низки обмежувальних чинників. З огляду на наявні потреби, світові тенденції виразно окреслюють три напрями інноваційної діяльності в аграрному виробництві: традиційне; органічне; генетично-модифіковане (рис. 1). Обґрунтовано, що інноваційну активність у напрямі зростання традиційного виробництва необхідно розглядати невід'ємною складовою процесу поліпшення результативних показників господарювання, продуктивності праці, фондівіддачі основних видів техніки і забезпеченості ними. Стратегічні перспективи виробництва генетично-модифікованої продукції (ГМП) є обмежені через недостатність науковообґрунтованої інформації про гарантії безпеки ГМП для людини. Аналіз і узагальнення дали змогу дійти висновку, що економічно найефективнішими напрямом інноваційного аграрного розвитку є виробництво органічної продукції. Воно не потребує значного стартового капіталу та великих поточних витрат на купівлю сировини і посадкового матеріалу, експлуатаційних, енергетичних та інших видатків (рис. 2).

Рис. 1. Напрями виробничої аграрно-інноваційної діяльності*

*Розроблено та побудовано автором.

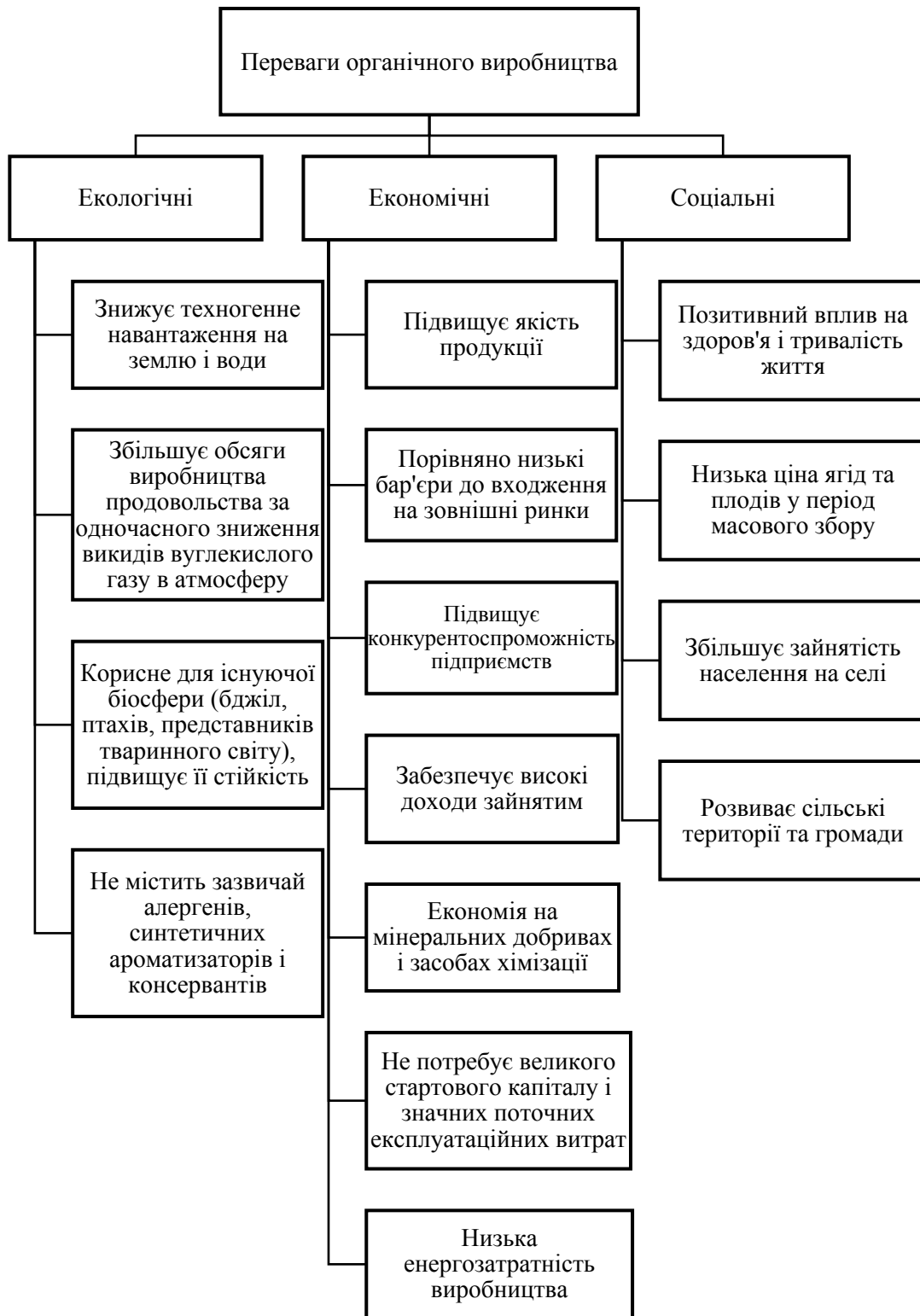

Рис. 2. Переваги органічного виробництва*

*Розроблено та побудовано автором.

Зазначено, що вітчизняний аграрний сектор має потужний ресурсний інноваційний потенціал і розглядається як сукупність ресурсів (виробничих і невиробничих), уміння їх раціонально поєднувати та використовувати для пропозицій на ринку нового блага і його сприйняття цільовим споживачем. Обґрунтовано, що в інноваційному аграрному підприємстві, на відміну від традиційного, не земля і капітал є визначальними ресурсами, а інтелект, наука і підприємницький хист.

Відтак у дисертації коротко простежено структуру аграрного інноваційного потенціалу. Дисертант доводить, що визначальним є потенціал інтелектуального капіталу як сукупність високоосвічених, фахових кадрів у всіх сферах агропромислового комплексу, спроможних розробити інновації та реалізувати інноваційний продукт. Встановлено, що на формування ефективного аграрного кадрового потенціалу несприятливо впливає низка об'єктивних і суб'єктивних чинників – недофінансування освіти і науки, суперечливість проведених аграрних реформ, корупція тощо. Зауважена відсутність адекватної системи мотивації та стимулювання кадрового персоналу аграрних підприємств.

Зазначено, що для організації інноваційного підприємництва, крім високоінтелектуального кадрового потенціалу й землі, необхідно залучати у формі капіталу досконаліші різноманітні матеріально-технічні ресурси, які мають забезпечити вищу, аніж у звичайному традиційному виробництві, продуктивність праці. Автор зауважує: навіть найдосконаліші інноваційні технології не в змозі кардинально вплинути на природні цикли у рослинництві й тваринництві, тому доцільно використовувати лише науково-технічні інноваційні розробки, які враховують природно-біологічні процеси, зональні природо-кліматичні умови, територіальні відмінності агровиробництва.

Окреслюючи стратегічні напрями розвитку інноваційного аграрного підприємництва, автор особливу увагу звертає на інноваційне технічне оновлення фермерських і селянських господарств, а першим етапом мають стати маркетингові дослідження попиту на малу інноваційну техніку. Процеси деіндустріалізації сільського господарства у перехідний період зумовлені низкою суб'єктивних й об'єктивних причин: лібералізацією цін; високим рівнем інфляції; зниженням доходів агровиробників; суперечливістю амортизаційної політики; неможливістю отримати кредити через високі процентні ставки; низьким рівнем розвитку агролізингу. Наголошено на визначальних несприятливих чинниках, до яких належить диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію і промислові вироби.

Потенційні можливості інноваційного розвитку аграрного підприємництва характеризує показник експорту (рис. 3). Дослідження засвідчує вкрай нераціональну структуру вітчизняного експорту. Простежується тенденція до збільшення продажу зерна, рослинних олій, що дає змогу стверджувати про сформовану в Україні експортну модель сировинного характеру. Аналітичні розрахунки за 2010–2015 рр. підтвердили, що за цей період частка продукції рослинництва у структурі агросектора зросла з 40% до 51,5%, а частка готових продуктів знизилась із 25,9% до 18,8%.

Як доведено, процес залучення науки до аграрного інноваційного підприємництва відбувається на всіх його етапах: від розробки інновацій – до їх комерціалізації. Однак в Україні через труднощі трансформаційного періоду, а після 2014 р. з об'єктивних причин недостатньо фінансуються наукові інноваційні розробки. Тому показник наукомісткості ВВП в Україні за останні роки становить 0,75%. Для порівняння: у розвинутих країнах він коливається від 2 до 4%. Обґрунтовано потребу залучення до інноваційних розробок комерційних структур.

Вагома складова розділу – деталізований розгляд ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності аграрного підприємництва. Автор акцентує на тому, що інноваційне аграрне підприємництво передбачає відтворення та заміщення на якісно іншій

основі фізично і морально застарілого основного капіталу новим, технічно досконалішим і модернізованішим.

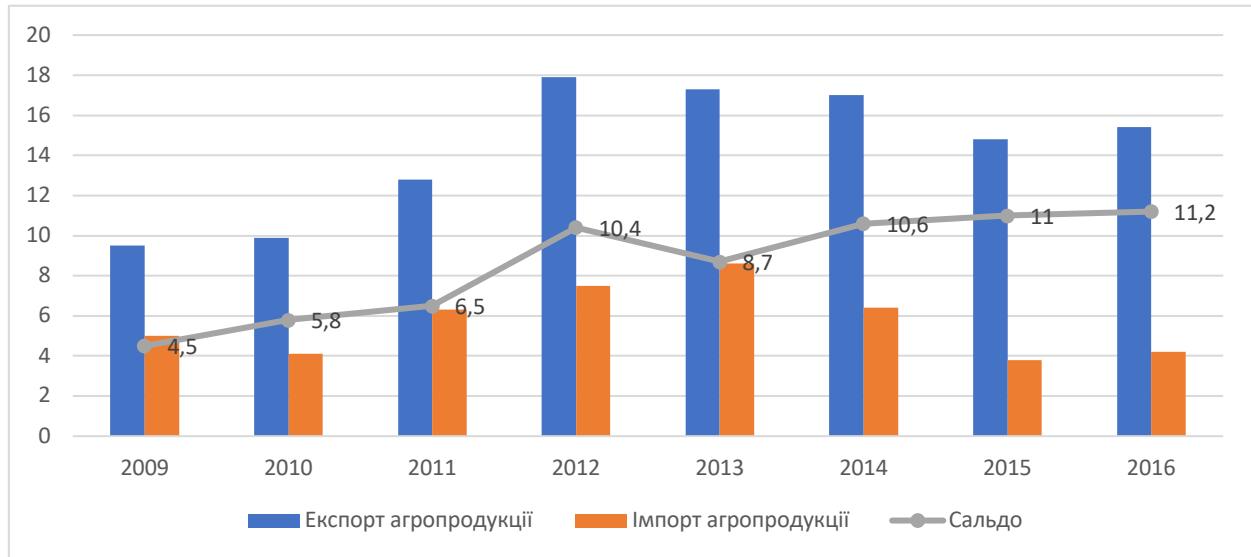

Рис. 3. Динаміка зовнішньої торгівлі України аграрною продукцією, млрд дол. США*

* Розраховано та побудовано автором на підставі даних <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Подано авторський аналіз стану інноваційної діяльності в аграрному секторі України через оцінку економічної ефективності інновацій аграрного підприємництва та визначення показника (коефіцієнта) інноваційності аграрного підприємництва зі застосуванням методу таксономічного аналізу.

Таксономічний показник розраховують на основі даних (чинників), які характеризують економічну ефективність інновацій аграрного підприємництва в Україні та подані у таблиці 2 за класичним алгоритмом таксономічного аналізу: створення матриці спостережень; стандартизація значень елементів матриці спостережень; формування вектора-еталона; визначення відстані між окремими спостереженнями і вектором-еталоном; розрахунок таксономічного коефіцієнта.

Матрицю стандартизованих значень (Z) виражено через залежність (1):

$$\begin{matrix}
 4660,9 & 239 & 608,9 & 1143,1 & 17089,6 & 21,1 \\
 5485,3 & 268 & 933,1 & 1475,6 & 25267,0 & 27,0 \\
 4614,3 & 281 & 1566,3 & 390,2 & 26960,8 & 20,5 \\
 X = 7275,7 & 276 & 1770,7 & 1155,1 & 15114,8 & 11,2 \\
 6293,9 & 220 & 2173,6 & 621,3 & 20262,9 & 25,8 \\
 4874,5 & 143 & 1540,3 & 731,6 & 101912,2 & 30,4 \\
 5767,3 & 144 & 2186,5 & 703,1 & 89330,8 & 24,9
 \end{matrix} \quad (1)$$

Наступний крок алгоритму – формування вектора-еталона, що передбачає поділ усіх змінних на стимулятори і дестимулятори. Основою для такого поділу є характерний вплив кожного показника на рівень об'єкта, який досліджується.

Вихідні дані для розрахунку таксономічного коефіцієнта інноваційності аграрного підприємництва в Україні у 2010–2016 рр.*

Роки	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн	Кількість аграрних підприємств, які реалізували інноваційну продукцію, од.	Загальний обсяг витрат підприємств аграрного сектора на здійснення інноваційної діяльності, млн грн	Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, млн грн	Чистий прибуток с/г підприємств від реалізації продукції, млн грн	Рентабельність виробництва с/г продукції у с/г підприємствах, %
2010	4660,9	239	608,9	1143,1	17089,6	21,1
2011	5485,3	268	933,1	1475,6	25267,0	27,0
2012	4614,3	281	1566,3	390,2	26960,8	20,5
2013	7275,7	276	1770,7	1155,1	15114,8	11,2
2014	6293,9	220	2173,6	621,3	20262,9	25,8
2015	4874,5	143	1540,3	731,6	101912,2	30,4
2016	5767,3	144	2186,5	703,1	89330,8	24,9

*Розроблено та побудовано автором.

Виходячи з цього, вектор-еталон (P_0) має такі координати:

$$P_0 = (1,307; 1,252; 0,395; 0,439; 2,411; 1,323). \quad (2)$$

Подальший етап таксономічного аналізу становить визначення відстані між окремими спостереженнями і вектором-еталоном. Цю відстань розраховують за формулою

$$C_{i/0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{0j})^2}, \text{ де} \quad (3)$$

$C_{i/0}$ – відстань між вектором-еталоном та окремими спостереженнями, Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника в період i ; Z_{0j} – стандартизоване значення j -го показника у векторі-еталоні.

Після знаходження відстані $C_{i/0}$, розрахуємо усі проміжні показники, що фігурують у таблиці 3 за формулами:

$$\bar{C}_0 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{i0} \quad (4)$$

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{m} \sum (C_{i0} - \bar{C}_0)^2} \quad (5)$$

$$C_0 = \bar{C}_0 + 2S_0 \quad (6)$$

$$d_i = \frac{C_{i0}}{C_0} \quad (7)$$

Розрахунок таксономічного показника (K_i) здійснено за формулою

$$K_i = 1 - d_i \quad (8)$$

Розраховані за наведеною формулою значення коефіцієнта таксономії за 2010–2016 рр., що слугують для оцінки економічної ефективності інновацій аграрного підприємництва в Україні, наведено в таблиці 3.

У розділі на основі розрахунків таблиці 3 відображено динаміку зміни таксономічного показника на рисунку 4, який характеризує загальну ефективність інновацій аграрного підприємництва в Україні за 2010–2016 рр.

Таблиця 3

Значення коефіцієнтів таксономії K_i , розрахованих для оцінки економічної ефективності інновацій аграрного підприємництва в Україні за 2010–2016 рр.*

Роки	Коефіцієнт таксономії (K_i)	Проміжні розрахунки				
		d_i	C_{i10}	\bar{C}_0	S_0	C_0
2010	0,208	0,792	2,273	2,141	0,365	2,860
2011	0,225	0,775	2,226			
2012	0,308	0,692	1,986			
2013	0,131	0,869	2,495			
2014	0,223	0,777	2,231			
2015	0,149	0,851	2,443			
2016	0,537	0,463	1,329			

*Розраховано автором.

Аналізуючи таксономічний показник оцінки економічної ефективності інновацій аграрного підприємництва в Україні за 2010–2016 рр. (рис. 4), виявлено: він мав найбільше значення у 2016 р. Тобто, що у цьому році досягнуто вищого рівня економічної ефективності інновацій аграрного підприємництва в Україні, що засвідчує поступовий перехід аграрного сектора на інноваційний шлях його розвитку. Впродовж 2010–2011 рр. та 2013–2015 рр. значення таксономічного показника, отже, і рівня *інноваційності аграрного підприємництва*, знижувались. Така ситуація пояснюється зниженням, зокрема у 2012 р., значень таких показників-стимуляторів – обсягів реалізованої інноваційної продукції та рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах.

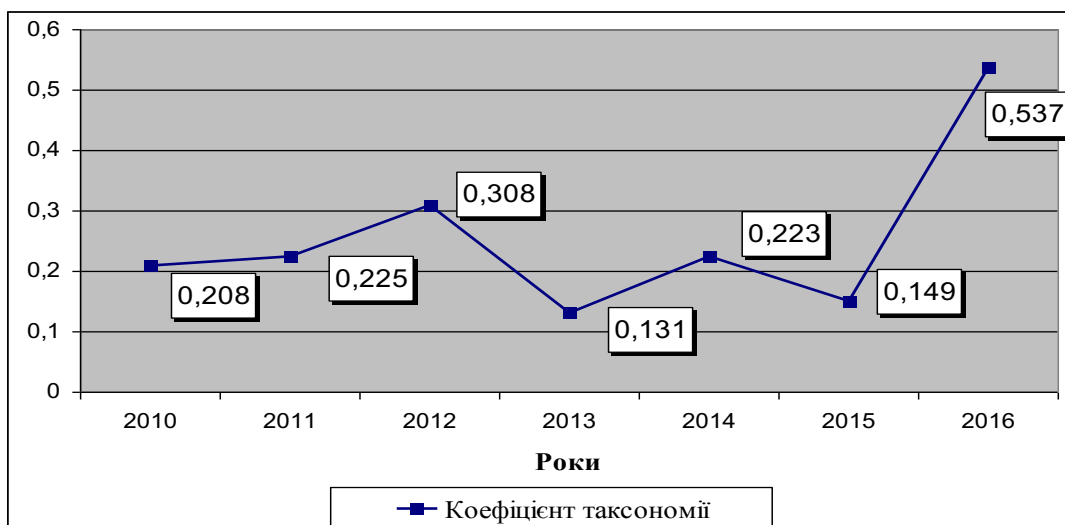

Рис. 4. Динаміка таксономічного показника оцінки економічної ефективності інновацій аграрного підприємництва в Україні за 2010–2016 рр.*

*Розраховано та побудовано автором.

Аргументовано вплив на ефективність інвестицій, наявності добре продуманої інвестиційної стратегії як комплексу макро- та мікроекономічних заходів і дій для досягнення визначеної мети. Виокремлено три найважливіші складові інвестиційної стратегії інноваційного аграрного підприємництва – організаційна, економічна, управлінська (рис. 5).

Дисертант звертає увагу на труднощі у визначенні ефективності інноваційних заходів у дрібних формах господарювання, зокрема у фермерських господарствах.

У третьому розділі “**Напрями удосконалення інноваційного розвитку аграрного підприємництва в Україні**” розкрито механізм удосконалення інституційної моделі інноваційного розвитку аграрного сектора України та шляхи його державної підтримки.

Рис. 5. Стратегічне управління інвестиціями інноваційного аграрного підприємництва

*Розроблено та побудовано автором.

Категорія “державна підтримка” трактується як складова економічного та нормативно-правового впливу, спрямованого на розвиток аграрного виробництва, розширення експорту, підвищення його ефективності й конкурентоспроможності. Для

з'ясування напрямів державної підтримки аграрного підприємництва автор чітко визначає мету, критерії, набір важелів та інструментів. Пріоритетними у державній підтримці за твердженням автора є галузі аграрної економіки, що зміцнюють продовольчу безпеку країни, сприяють розвитку соціальної сфери на селі, визначають науково-технічний прогрес, стабілізують позиції агровиробників на зовнішньому ринку.

Дисертант обґрунтовує тезу про необхідність відновлення спеціального режиму оподаткування, акумульовані кошти від якого слугували оновленню основних засобів агропідприємств. Акцентовано на прозорості та некорупційності означеного податку. Особливу увагу звернуто на удосконалення механізму підтримки дрібних агровиробників – фінансові програми здешевлення кредитних ресурсів, заохочення виробництв із високою доданою вартістю, підтримка молодих аграріїв, відшкодування вартості сертифікаційних послуг для експортерів, фінансування програм закупівлі тощо.

Проведене дослідження дало змогу виявити провідні тенденції інтегрованої підтримки інноваційних процесів у агропідприємстві розвинутих країн, серед яких важливою є кластеризація. Виокремлено переваги формування кластерних систем і орієнтацію на кінцеві підсумки, ефективний розподіл наукових знань, винаходів та їх швидке поширення, сприяння процесам децентралізації, формування прогресивної інноваційно-технологічної політики.

Зазначено, що ефективність інноваційного розвитку можлива лише за умови конструктивного консенсусу між найважливішими суб'єктами агробізнесу – державою, великими агрохолдингами, малими формами господарювання, місцевими територіальними громадами, навчальними і науково-дослідними установами та споживачами. Як з'ясовано, взаємовідносини між цими суб'єктами, що реалізуються через комплекс синергетично взаємопов'язаних інститутів – політико-правових, фінансово-економічних, організаційно-управлінських, соціально-культурних, сукупно формують інституційну модель інноваційного розвитку аграрного підприємництва (рис. 6).

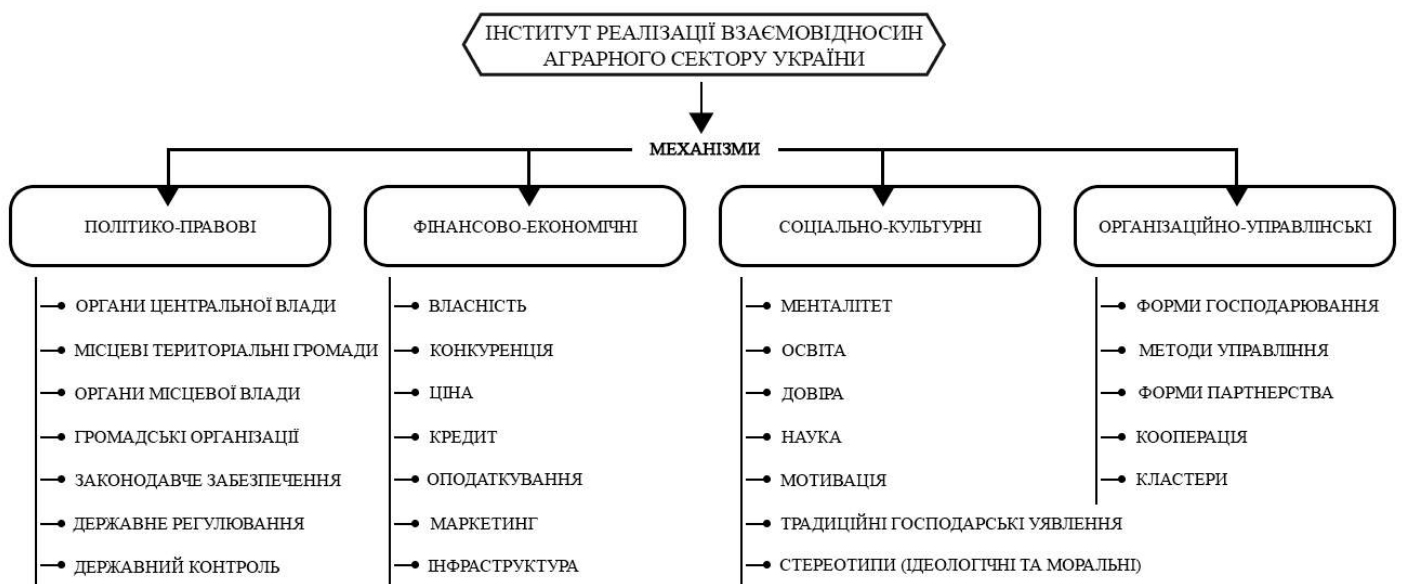

Рис. 6. Структура інституційної моделі інноваційного розвитку аграрного підприємництва *

*Розроблено та побудовано автором.

Розглянуто малодослідженість і відсутність апробації одного із найважливіших державних інститутів – інституту місцевого самоврядування. Інноваційне аграрне підприємництво у межах об'єднаних територіальних громад охарактеризовано як процес державно-приватного партнерства, де задіяні суб'єкти господарювання, місцеве самоврядування, споживачі й держава. Проаналізовано джерела фінансування інновацій у межах сільських самоврядних територій. Дослідник дійшов висновку про оптимальність та ефективність венчурного фінансування.

Стверджено зростання вагомості кластеризації у системі управління аграрною інноваційною діяльністю територіальних громад. Зауважено, що згруповані у відповідний спосіб підтримувальні й споріднені галузі АПК дадуть змогу згуртувати навколо себе підприємства, агрокомплекси, об'єднані територіальні громади. Здійснені авторські розвідки формування кластера у межах територіальної громади допомогли виокремити поетапність цього процесу (рис. 7).

Рис. 7. Етапи формування інноваційного кластера у межах об'єднаних територіальних громад *

*Розроблено та побудовано автором.

З-поміж напрямів удосконалення інституційного механізму управління інноваційними процесами в аграрному секторі автор вирізняє кооперацію. Запропоновано напрями стимулювання об'єднання малих сільгоспвиробників у великі товарні

підприємства через компенсацію кооперативам: частини вартості послуг з оренди складських приміщень; закупівлю техніки через агролізинг; преференцій зі створення переробних підприємств; формування кооперативного гарантійного фонду; організація кооперативного банку тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання – методологія аналізу аграрного інноваційного підприємництва в господарській системі України. Здійснене дослідження дало підставу дійти теоретичних, методологічних і прикладних висновків.

1. Авторське розуміння інноваційного аграрного підприємництва полягає в тлумаченні його як процесу, що охоплює не лише безпосередньо сільськогосподарське виробництво, а й інші дотичні до нього взаємопов'язані й взаємодоповнювані сфери. Це підприємництво розпочинається задовго до початку процесу виробництва (пошук інноваційних ідей, інтелектуальних кадрів, досконалої техніки і технологій) та продовжується аж до придбання товару споживачем. Необхідність переходу до інноваційного підприємництва пов'язана із посиленням конкуренції на внутрішньому й світовому ринках, вичерпністю багатьох ресурсів виробництва, уповільненням темпів інвестування у розвиток матеріально-технічної бази агропідприємств, загостренням соціально-економічних проблем на селі.

2. Унаслідок дослідження виявлено, що в постіндустріальному суспільстві інноваційні складові – знання, освіта, інтелект, інформація – стають запорукою високих підприємницьких результатів у агробізнесі. Найважливішими чинниками, які формують стратегічні перспективи інноваційного підприємництва в аграрній сфері, зараховують ті, що пов'язані з інтелектуалізацією процесу агробізнесу, – забезпечення привабливості інноваційних проектів та ефективність управління ними, стимулювання сфери науково-дослідної роботи, підготовка кадрів здатних до інноваційного мислення.

3. Україна має достатній ресурсний потенціал для інноваційного розвитку агробізнесу за трьома напрямками виробництва – традиційний, органічний, генетично-модифікований. Усі вони зберезуться у тривалій перспективі, але найефективнішим стратегічним напрямом агробізнесу в Україні є виробництво органічних продуктів. Специфіка використання аграрного інноваційного потенціалу виявляється в аграрному підприємстві у значно складніших, ніж в інших сферах, формах. Жодні технології та інтелект не в змозі вплинути на природні процеси у рослинництві й тваринництві, змінити їх біологічну плінність. Тут можна використовувати лише науково-технічні та селекційні інновації, які враховують природно-екологічні й зонально-територіальні відмінності агросектора України.

4. Сучасне аграрне підприємництво потребує суттєвих інвестицій для інноваційного техніко-технологічного переоснащення. Особливо актуальне стимулювання інвестицій у виробництво вітчизняної інноваційної техніки. Поєднавши інноваційні й інвестиційні важелі, можна підвищити ефективність аграрного виробництва, отримати високі результати та конкурентні переваги. Для інноваційного аграрного підприємництва потрібно використовувати джерела формування інвестиційного капіталу,

що забезпечать відтворення наявного капіталу на технічно досконалішій основі. Ними є амортизація, власні джерела, комерційні кредити. Проведене дослідження із використанням методу таксономічного аналізу засвідчує зростання ефективності інноваційного інвестування аграрного підприємництва України.

5. Держава – найважливіший інститут, який впливає на інноваційні перетворення в агросекторі задля здійснення техніко-технологічного, інтелектуально-кадрового, інформаційного, консультаційного, експортного, маркетингового й інших заходів підтримки. Інноваційний розвиток аграрної сфери економіки здійснюється через поєднання прямих, опосередкованих та контрольних методів впливу. Претендувати на державну підтримку інноваційної діяльності можуть не всі агровиробники, а лише ті, які пропонують високотехнологічні, економні, самоокупні й екологічні проекти, створюють нові робочі місця, розвивають вітчизняне виробництво та сприяють імпортозаміщенню. Особливої державної підтримки потребують фундаментальні й прикладні дослідження науково-інноваційного процесу. Сприяння новаціям, які зумовлені змінами потреб споживача, повинне здійснюватися за рахунок приватно-комерційних установ та організацій.

6. Провідним напрямом інтегрованої підтримки інноваційних процесів є кластеризація. Її значимість полягає у тому, що: учасники кластера орієнтуються на позитивний кінцевий ефект; уможлиблюється ефективніший розподіл наукових знань і винаходів; формується прогресивніша техніко-технологічна політика розподілу, підвищується на основі ефекту синергізму конкурентність вітчизняної агропродукції; створюються самодостатні сільські територіальні громади.

7. Недостатньо обґрунтовані й малодосліджені інноваційні процеси в аграрному середовищі місцевих територіальних громад. Передусім необхідне виявлення та формування джерел інноваційного фінансування. Практика розвинутих країн підтверджує переваги використання венчурного фінансування. Найдоцільнішим способом застосування венчурного капіталу є надання інвестором засобів у обмін на частину в майбутньому капіталі товариства чи викуп фірми командою зовнішніх інвесторів.

8. Курс на інноваційний розвиток агропідприємств передбачає удосконалення інституту управління цими процесами через посилення комунікаційних зв'язків між учасниками агробізнесу. Оптимальну інституційну модель розвитку інноваційного аграрного підприємництва можна сформулювати лише за умови конструктивного консенсусу між найважливішими суб'єктами агробізнесу та державою, великими і малими формами господарювання місцевими територіальними громадами, науково-дослідними установами й споживачами.

9. Перспективним напрямом удосконалення інституційного механізму управління є стимулювання інноваційної діяльності дрібних товаровиробників через їхню кооперацію. Це можна здійснювати з допомогою таких важелів: компенсації кооперативам частини вартості окремих послуг; відшкодування частини коштів, необхідних для закупівлі техніки, головно через агролізинг; підтримку організації кооперативних переробних підприємств; створення кооперативного гарантійного фонду; організації кооперативного банку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Островерх П. І., Майовець Я. М. Роль науки в інноваційному розвитку аграрного підприємництва. *Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. Серія економічна*. Львів, 2016. Вип. 53. С. 213–218. (0,373 д. а.; особистий внесок здобувача – аналіз концепції інститутів інноваційного розвитку – 0,187 д. а.).
2. Майовець Я. М. Моделі інноваційного розвитку аграрного підприємництва: історичний досвід і сучасність. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. Тернопіль, 2017. Вип. 1. С. 100–108. (0,631 д. а.).
3. Майовець Я. Дослідження стратегічних напрямів інноваційного розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Формування ринкової економіки в Україні*. Львів, 2017. Вип. 37. Ч. 2. С. 9–14 (0,518 д. а.).
4. Майовець Є. Й., Майовець Я. М. Дослідження процесів формування великотоварного аграрного підприємництва в Україні. *Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання*. Дніпропетровськ : ТОВ "ДКС Центр", 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5714> (0,543 д. а.; особистий внесок здобувача – висвітлення проблем орієнтації агрохолдингів на економічну ефективність і суперечливість їх функціонування впливу на соціальну та екологічну ефективність - 0,271 д. а.) [Видання включено до наукометричної бази даних Google Академія, Index Copernicus]
5. Майовець Я. М. Виробництво органічної продукції – стратегічний напрямок розвитку інноваційного аграрного підприємництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. URL: <http://global-national.in.ua/issue-20-2017> (0,510 д. а.) [Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus]
6. Майовець Я. М. Роль і місце інноваційного аграрного підприємництва України на глобальному ринку продовольчих товарів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Міжнародні економічні відносини та світове господарство"*. 2017. Вип. 16. Ч. 2. С. 6–10. (0,530 д. а.).
7. Майовець Я. М. Дослідження ефективності інноваційного розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Інноваційна економіка*. 2018. № 1–2. С. 60–69. (0,745 д. а.) [Видання включено до наукометричної бази даних РИНЦ, Index Copernicus International].

Статті у міжнародних наукометричних та іноземних виданнях:

8. Mayovets Y. M. Agricultural innovative entrepreneurship in the mechanism of decentralization of power and the formation of communities united of Ukraine. Geopolitical processes in the world today : Collection of scientific articles. "East West" Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna. Austria, 2016. P. 27–31. (0,381 д. а.).
9. Майовець Я. М. Роль маркетингу в стратегії інноваційного розвитку аграрної економіки. *Recent socio-economic problems of development of labor relations: materials of the IV international scientific conference (Prague February 5–6 2018)*. Prague, 2018, P. 8–11. (0,197 д. а.)

Публікації в інших виданнях:

10. Майовець Я. Податкові важелі інноваційного розвитку аграрного підприємництва. *Стратегічні орієнтири розвитку економіки України* : матеріали III-ої міжнар. наук. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, 24–25 берез. 2017 р.). Львів, 2017. С. 57–59. (0,225 д. а.)

11. Майовець Я. М. Дрібнотоварне аграрне підприємництво: переваги, слабини, стратегічні перспективи. *Пріоритетні напрями наукових досліджень* : матеріали II-ої міжнар. науково-практ. конф. (м. Київ, 15–16 серп. 2017 р.). Київ, 2017. С. 14–15. (0,150 д. а.)
12. Майовець Я. Генетично-модифіковане аграрне підприємництво: за і проти. *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств* : матеріали міжнар. науково-практ. конф. (м. Хмельницький, 29–30 верес. 2017 р.). Херсон, 2017. С. 18–21. (0,199 д. а.)
13. Майовець Я. М. Кадрові проблеми формування аграрного інноваційного середовища. *Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід* : тези доповідей VIII міжнар. науково-метод. конф. форуму молодих економістів-кібернетиків (м. Львів, 28–29 верес. 2017 р.). Львів, 2017. С. 172–173. (0,105 д. а.)
14. Майовець Я. Інтелектуальний капітал інноваційного аграрного підприємництва. *Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні* : матеріали міжнар. науково-практ. конф. (м. Львів, 19–21 жовт. 2017 р.). Львів, С. 154–156. (0,144 д. а.)
15. Майовець Я. М. Аналіз інвестиційних джерел формування інноваційного аграрного підприємництва. *Стратегії інноваційного розвитку економіки країни: проблеми, перспективи, ефективність*: зб. тез наук. робіт учасників міжнар. науково-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 24 лют. 2018 р.). Київ, 2018. С. 22–27. (0,222 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Майовець Я. М. Інноваційний розвиток аграрного підприємництва в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки (05 – соціальні та поведінкові науки). Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2018.

Досліджено теоретико-методологічні проблеми формування високоефективного аграрного підприємництва в Україні, що здійснюється на інноваційних засадах, особливості його відтворювального процесу та визначено місце інновацій у системі аграрного підприємництва, їхню роль у забезпеченні конкурентоспроможного, експортоорієнтованого аграрного виробництва, економічного зростання, зміцнення обороноздатності країни та реалізації національної ідеї. Охарактеризовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження інноваційного аграрного підприємництва.

Оцінено інноваційний потенціал аграрного підприємництва в Україні. Проаналізовано його зміни в трансформаційному періоді, ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності. Запропоновано методику економічної оцінки ефективності інновацій в аграрному підприємстві.

Визначено шляхи підвищення ефективності державної підтримки інноваційного розвитку агросектора в Україні. Розроблено удосконалену інституційну модель інноваційного розвитку аграрної економіки. З'ясовано механізм управління інноваційними процесами на рівні місцевих територіальних громад.

Ключові слова: аграрне інноваційне підприємництво, аграрний інноваційний потенціал, інноваційний розвиток, аграрні інновації, інвестиції, традиційне агровиробництво, органічне виробництво, метод таксономічного аналізу, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Майовец Я. М. Инновационное развитие аграрного предпринимательства в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – экономическая теория и история экономической мысли. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2018.

Исследованы теоретико-методологические проблемы формирования высокоэффективного аграрного предпринимательства в Украине, осуществляемого на инновационных началах, особенности его воспроизводственного процесса и место инноваций в системе аграрного предпринимательства, их роль в обеспечении конкурентоспособного, экспортоориентированного аграрного производства, экономического роста, укрепления обороноспособности страны и реализации национальной идеи. Охарактеризовано понятийно-категориальный аппарат исследования инновационного аграрного предпринимательства.

Оценен инновационный потенциал аграрного предпринимательства в Украине. Проанализированы его изменения в трансформационный период, эффективность инновационно-инвестиционной деятельности. Предложена методика экономической оценки эффективности инноваций в аграрном предпринимательстве.

Определены пути повышения эффективности государственной поддержки инновационного развития агросектора в Украине. Разработана усовершенствованная модель инновационного развития аграрной экономики. Определено механизм управления инновационными процессами на уровне местных территориальных общин.

Ключевые слова: аграрное инновационное предпринимательство, аграрный инновационный потенциал, инновационное развитие, аграрные инновации, инвестиции, традиционное агропроизводство, органическое производство, метод таксономического анализа, эффективность.

SUMMARY

Mayovets Y. M. Innovative Development of Agrarian Business in Ukraine. - Manuscript. Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.01 - Economic Theory and History of Economic Thought (05 - Social and Behavioral Sciences). Lviv Ivan Franko National University. – L'viv, 2018.

The theoretical and methodological problems of highly effective agrarian entrepreneurship formation in Ukraine carried out on the basis of innovation have been researched. The stages of its formation have been ascertained. The structure of agrarian entrepreneurship has been studied. The advantages and weaknesses of large and small forms of management have been substantiated.

The place of innovations in the system of agrarian entrepreneurship, their role in providing highly effective competitive, export-oriented agricultural production, economic progress, strengthening of the country's defense capability and implementation of the national idea have been determined. The concept-categorical apparatus of innovative agrarian enterprise research have been described.

The directions of agrarian entrepreneurship innovative development have been analyzed taking into account the dynamics of functioning the national and world agricultural products' markets. Three modern strategic directions of innovative activity in the agrarian sector have been

outlined - traditional production, organic production and production using the genetic industry, as well as potential possibilities of traditional production. The innovative potential of agrarian entrepreneurship in our country has been estimated. The changes in the formation of agrarian innovation potential in the transformation period have been revealed, its quantity, qualitative indicators and the optimal mechanism of use have been also analyzed. In innovative agrarian entrepreneurship, unlike traditional, the main resources are not land and capital, but intelligence, science, and entrepreneurial skills.

The efficiency of innovation and investment activity of agrarian entrepreneurship and source of funds for innovative needs have been analyzed. The method of economic innovations' efficiency in agrarian business through the indicator (coefficient) innovation with the use of taxonomic analysis method has been proposed. On the basis of this, the conclusion has been drawn about the attractiveness of the Ukrainian agrarian sector for investment.

The ways of increasing the efficiency in state support for innovative development of agrarian entrepreneurship in Ukraine, as well as the determining the role of the state in implementing innovative transformations in the agrarian sector have been explored. The technical and technological direction providing innovative agrarian entrepreneurship and the leading tendency to integrated support of innovative processes in the form of clusters has been singled out. An improved institutional model of innovative progress in the agrarian economy has been studied. The urgency of management mechanism formation in innovative processes at the level of local territorial communities has been investigated.

Key words: agrarian innovation entrepreneurship, agrarian innovation potential, innovative development, agrarian innovations, investments, traditional agricultural production, organic production, method of taxonomic analysis, efficiency.